

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Трусової Наталі Вікторівни
на дисертаційну роботу Чайковського Олега Валентиновича
на тему: «Економічні засади функціонування сільського туризму
в умовах сталого розвитку регіону», подану на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» з галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційної роботи

В умовах структурної трансформації економіки України, воєнних викликів, посилення міжрегіональної конкуренції та необхідності пошуку нових джерел економічного зростання сільський туризм набуває якісно нового економічного значення. Він дедалі більше розглядається не лише як складова туристичної діяльності, а як дієвий інструмент розвитку місцевого підприємництва, диверсифікації економіки сільських територій, зростання доходів територіальних громад, підвищення зайнятості населення, капіталізації природно-ресурсного й культурного потенціалу регіонів та зміцнення їх економічної стійкості.

Особливої актуальності для розвитку сільського туризму набуває сучасний економічний інструментарій управління, що базується на використанні цифрових технологій, економіко-математичного моделювання, стратегічного прогнозування та оцінювання результативності використання ресурсного потенціалу територій, визначення взаємозв'язку між туристичними потоками та фінансовими результатами розвитку територіальних громад, формування інтегрованого цифрового туристичного простору в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Чайковського Олега Валентиновича є своєчасним та відповідає сучасним тенденціям розвитку регіональної економіки, державної політики у сфері децентралізації, післявоєнного відновлення територій, європейської інтеграції України та впровадження принципів сталого розвитку сільських територій шляхом розроблення нових методичних підходів до інтегрального оцінювання резильєнтності територіальних громад, удосконалено економічний інструментарій оцінювання ефективності функціонування сільського туризму, обґрунтування інноваційних напрямів цифрової трансформації туристичної сфери, розроблення стратегічних сценаріїв розвитку сільського туризму та

прогнозування його впливу на економічний розвиток регіону, що має вагомое теоретичне і практичне значення для розвитку економічної науки, удосконалення регіональної політики та підвищення ефективності управління розвитком територіальних громад.

Актуальність теми дослідження Чайковського Олега Валентиновича підтверджується і зв'язком роботи з планом наукових досліджень Закладу вищої освіти «Подільський державний університет» та безпосередньо пов'язана з виконанням наукових тем: «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0114U007032) та «Удосконалення системи управління розвитком суб'єктів господарювання та сільських територій» (державний реєстраційний номер 0123U103852), у межах яких здійснювалися дослідження проблем сталого розвитку територій, регіональної економіки та підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарювання.

Крім того, тема дисертаційного дослідження «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону» зареєстрована в Українському інституті науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ) (державний реєстраційний номер 0826U002683), що підтверджує її офіційний облік у державній системі наукових досліджень України та відповідність установленому порядку організації дисертаційних досліджень.

Зміст дисертаційної роботи повною мірою відповідає тематиці зазначених наукових досліджень. Отримані автором результати логічно розвивають їх основні положення та спрямовані на вирішення актуальних завдань щодо підвищення економічної ефективності функціонування сільського туризму, забезпечення сталого розвитку сільських територій, зміцнення фінансової спроможності територіальних громад, розвитку цифрових механізмів управління туристичною діяльністю та вдосконалення економічного інструментарію оцінювання результативності розвитку туристичних дестинацій.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Чайковського Олега Валентиновича, є належним чином обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та підтверджуються результатами комплексного теоретичного і прикладного дослідження.

Достовірність одержаних результатів забезпечується використанням сучасної методології економічних досліджень, комплексним застосуванням

загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема системного, порівняльного та структурно-функціонального аналізу, статистичних методів, економіко-математичного й економетричного моделювання, інтегрального оцінювання, кластерного аналізу, сценарного прогнозування, а також геоінформаційних (GIS) технологій для просторового аналізу туристичних процесів.

Інформаційну основу дослідження становлять офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, Державного агентства розвитку туризму України, Міністерства розвитку громад та територій України, Державної податкової служби України, матеріали територіальних громад Хмельницької області, стратегічні документи регіонального розвитку, результати власних досліджень автора, а також праці вітчизняних і зарубіжних учених. Використання різнопланових джерел інформації забезпечило репрезентативність дослідження, надійність вихідних даних та можливість верифікації отриманих результатів.

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень підтверджується також тим, що автор не обмежився традиційним аналізом статистичних показників, а запропонував власний методичний інструментарій оцінювання розвитку сільського туризму. Зокрема, розроблено методичний підхід до інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості (резильєнтності) сільських туристичних дестинацій, здійснено кластеризацію територіальних громад за рівнем їх резильєнтності, запропоновано індекс декореляції туристичних потоків і фіскальних надходжень, побудовано економетричну модель впливу туристичних потоків на формування доходів територіальних громад, розроблено векторну модель оцінювання та забезпечення резильєнтності розвитку сільського туризму, а також стратегічну матрицю смарт-спеціалізації і сценарії прогнозування розвитку туристичного сектору до 2030 року.

Обґрунтованість висновків підтверджується їх послідовним зв'язком із поставленою метою та завданнями дослідження, логікою побудови дисертаційної роботи та результатами практичної апробації запропонованих методичних підходів. Теоретичні положення знайшли практичне підтвердження під час аналізу розвитку сільського туризму Хмельницької області, оцінювання діяльності територіальних громад, моделювання економічних ефектів цифровізації туристичної сфери та прогнозування її впливу на соціально-економічний розвиток регіону.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових результатів дисертаційної роботи є високим, а сформульовані автором наукові положення,

висновки та рекомендації характеризуються належною аргументованістю, внутрішньою логічною узгодженістю, достовірністю та практичною значущістю.

Новизна наукових положень і отриманих результатів

Наукова новизна дисертаційної роботи Чайковського Олега Валентиновича характеризується високим рівнем, має комплексний характер та відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка». Отримані результати відзначаються науковою самостійністю, методологічною завершеністю та спрямовані на розв'язання актуальної науково-прикладної проблеми забезпечення економічної ефективності функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону.

Найбільшу наукову цінність становлять результати, одержані автором уперше. Насамперед заслуговує на позитивну оцінку запропонований методичний підхід до інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості (резильєнтності) сільських туристичних дестинацій, який ґрунтується на комплексному врахуванні економічних, туристичних, інституційних, інфраструктурних та цифрових індикаторів (стор. 95-103). Наукова цінність запропонованого підходу полягає у можливості побудови векторної моделі резильєнтності територіальних громад, здійснення їх кластеризації та формування диференційованих стратегічних підходів до розвитку сільського туризму.

До вагомих результатів дослідження належить запропонований здобувачем індекс декореляції туристичних потоків і фіскальних надходжень, який істотно розширює методичний інструментарій оцінювання економічної ефективності функціонування сільського туризму та дозволяє визначати рівень відповідності між туристичною активністю й фінансовими результатами розвитку територіальних громад (стор. 138-141, табл. 3.14, рис. 3.8).

Важливим науковим результатом є розроблена стратегічна матриця смарт-спеціалізації територіальних громад, яка інтегрує результати інтегрального оцінювання, кластерного аналізу, принципів резильєнтного розвитку та сценарного прогнозування (стор. 127-131, табл. 3.8-3.10, Додаток Д, Е). Практична реалізація такого підходу створює методичне підґрунтя для формування диференційованої регіональної політики розвитку сільського туризму.

Позитивної оцінки заслуговують також розроблені автором векторна модель забезпечення резильєнтності розвитку сільського туризму (стор. 99-103), концепція інтегрованого цифрового туристичного простору територіальних громад (стор. 111-112, рис. 3.2), авторський алгоритм комплексної оцінки енергоресурсного потенціалу територій (ЕОЕР) на стор. 122-126, табл. 3.6), а

також удосконалені підходи до економетричного моделювання фіскальної результативності туристичних дестинацій і стратегічного прогнозування розвитку туристичного сектору (стор. 143-157).

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо ролі сільського туризму як чинника сталого та резильєнтного розвитку територіальних громад (стор. 36-48, табл. 1.8), методичні підходи до сценарного прогнозування розвитку туристичного сектору (стор. 142-143, рис. 3.9, стор. 146, рис. 3.10), а також практичні рекомендації щодо впровадження цифрових технологій, інструментів smart tourism, GIS-моніторингу туристичних потоків і механізмів смарт-спеціалізації територій (стор. 113-116, рис. 3.4).

Загалом наукова новизна дисертаційної роботи є належним чином обґрунтованою, підтверджується змістом дослідження, результатами апробації та науковими публікаціями автора. Запропоновані автором теоретичні положення, методичні підходи й практичні розробки є особистим внеском здобувача у розвиток економічної науки, характеризуються високим рівнем практичної спрямованості та можуть бути використані у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів туристичного підприємництва й у подальших наукових дослідженнях.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Чайковського Олега Валентиновича має логічну, цілісну та завершену структуру, яка повною мірою відповідає поставленій меті, визначеним завданням і забезпечує послідовне розкриття предмета дослідження. Побудова дисертації характеризується внутрішньою логічною узгодженістю, взаємозв'язком окремих структурних елементів та послідовністю викладу матеріалу, що дозволило автору комплексно розкрити теоретичні, методичні й прикладні аспекти досліджуваної проблематики.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі належним чином обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, сформульовано наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію щодо їх апробації та публікацій автора.

У першому розділі здійснено ґрунтовний аналіз теоретико-методичних засад функціонування сільського туризму в системі сталого розвитку регіону. Автором критично узагальнено сучасні наукові підходи до визначення економічної сутності сільського туризму, обґрунтовано його роль як чинника

розвитку регіональної економіки, досліджено концептуальні засади сталого та резильєнтного розвитку сільських територій, а також проаналізовано міжнародний досвід функціонування моделей сільського туризму й можливості їх адаптації до українських умов.

Другий розділ має виражений аналітичний характер та містить результати комплексного оцінювання ресурсного потенціалу Хмельницької області, аналіз туристичних потоків і їх впливу на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Вагомим науковим результатом є запропонований автором методичний підхід до інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості (резильєнтності) сільських туристичних дестинацій, який став основою їх кластеризації та подальшого стратегічного моделювання.

Особливий науковий і практичний інтерес становить третій розділ дисертації, у якому запропоновано інноваційні економічні інструменти розвитку сільського туризму, обґрунтовано напрями цифрової трансформації туристичної сфери, розроблено концепцію інтегрованого цифрового туристичного простору територіальних громад, визначено економічні умови забезпечення конкурентоспроможності та екологічної стійкості сільських територій, сформовано стратегічну матрицю смарт-спеціалізації територіальних громад, а також розроблено сценарії прогнозування розвитку сільського туризму до 2030 року. Саме у третьому розділі найбільш повно відображено особистий науковий внесок здобувача та результати його авторських розробок.

Висновки до розділів і загальні висновки є логічним узагальненням отриманих результатів, відповідають поставленим завданням дослідження, відображають основні положення наукової новизни та підтверджують досягнення визначеної мети дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог, установлених для кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії. Стиль викладення матеріалу характеризується науковою аргументованістю, логічною послідовністю, коректним використанням сучасної економічної термінології та високою академічною культурою. Структура, зміст, обсяг, оформлення, ілюстративний матеріал, список використаних джерел і додатки відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій за спеціальністю 051 «Економіка».

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих працях

Основні наукові положення, методичні підходи, результати дослідження та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Чайковського

Олега Валентиновича, достатньою мірою висвітлені в наукових публікаціях автора, що свідчить про належний рівень апробації одержаних результатів та їх фахового обговорення.

За темою дисертаційного дослідження автором опубліковано 13 наукових праць, серед яких 1 стаття у науковому виданні, що індексується у міжнародних наукометричних базах Scopus/Web of Science, 4 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 стаття у міжнародному науковому виданні та 7 публікацій у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Аналіз змісту опублікованих праць засвідчує, що в них повною мірою відображено основні результати дисертаційного дослідження та положення його наукової новизни. Зокрема, висвітлено теоретичні засади розвитку сільського туризму, результати економіко-математичного й економетричного моделювання, методичні підходи до інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості (резильєнтності) туристичних дестинацій, питання цифровізації туристичних послуг, розвитку територіальних громад, стратегічного прогнозування та забезпечення сталого розвитку регіону.

Опубліковані наукові праці характеризуються тематичною цілісністю, логічно пов'язані з предметом дисертаційного дослідження та підтверджують особистий внесок здобувача у розвиток теоретичних і прикладних аспектів економіки сільського туризму. Представлення результатів дослідження у фахових наукових виданнях та їх апробація на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях свідчать про достатній рівень наукової комунікації автора та позитивне сприйняття отриманих результатів фаховою спільнотою.

Кількість, рівень та структура наукових публікацій відповідають вимогам, установленим до апробації результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Практичне значення одержаних результатів для науки і практики

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, агенціями регіонального розвитку, суб'єктами туристичного підприємництва та громадськими організаціями під час розроблення стратегій розвитку територіальних громад, регіональних програм розвитку туризму, програм смарт-спеціалізації, цифрової трансформації та післявоєнного відновлення регіонів. Результати дисертаційної роботи характеризуються високим рівнем наукової та прикладної спрямованості.

Особливу практичну цінність становлять запропоновані автором концепція інтегрованого цифрового туристичного простору територіальних громад, механізми впровадження технологій smart tourism, GIS-моніторингу туристичних потоків, цифрової системи «Єдиний квиток», а також рекомендації щодо формування конкурентоспроможних туристичних кластерів і використання сценарного підходу до стратегічного розвитку сільського туризму, які були розглянуті, отримали позитивну оцінку і прийняті для практичного використання Відділом культури, туризму, молоді та спорту Слобідсько-Кульчієвецької сільської ради Кам'янець-Подільського району (10.01.2026, № 131), відділом освіти, культури, туризму, молоді та спорту Орининської сільської ради Кам'янець-Подільського району (24.04.2026 № 28), Жванецькою сільською радою Кам'янець-Подільського району (довідка від 09.04.2026 р. №87), Кам'янець-Подільською районною радою Хмельницької області (довідка від 09.04.2026 р. №68/01-27), Навчально-реабілітаційним закладом вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут» (кафедра публічного управління, менеджменту та інклюзивної економіки імені В. Слободяна) (довідка від 03.04.2026 р. №244). Їх практична реалізація сприятиме підвищенню економічної ефективності туристичної діяльності, детінізації туристичного ринку, збільшенню надходжень до місцевих бюджетів, зміцненню фінансової стійкості територіальних громад та підвищенню їх інвестиційної привабливості.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою Чайковського Олега Валентиновича порушень принципів академічної доброчесності не виявлено.

Дисертаційне дослідження виконано самостійно, із дотриманням вимог законодавства України, принципів академічної доброчесності та етичних норм здійснення наукової діяльності. У роботі коректно використано наукові джерела, статистичні матеріали, нормативно-правові акти та результати досліджень інших авторів, на які наведено належні бібліографічні посилання відповідно до встановлених вимог.

Подані в дисертації наукові положення, методичні підходи, економіко-математичні моделі, аналітичні узагальнення, висновки та практичні рекомендації є результатом самостійної науково-дослідної роботи автора. У дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень академічної доброчесності.

Дисертаційна робота Чайковського О.В. відповідає принципам академічної доброчесності, а її зміст не дає підстав вважати, що під час виконання дослідження

були допущені порушення вимог чинного законодавства України або загальновизнаних етичних норм здійснення наукової діяльності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи високий науковий рівень дисертаційної роботи, її завершеність, актуальність та практичну спрямованість, вважаю за доцільне висловити окремі зауваження і побажання, які мають рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

1. У підрозділі 2.3 (с. 95–1103) автором запропоновано методичний підхід до інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості (резильєнтності) сільських туристичних дестинацій та здійснено кластеризацію територіальних громад Хмельницької області. Водночас певний науковий інтерес становило б проведення аналізу чутливості запропонованої моделі до зміни вагових коефіцієнтів окремих індикаторів, що дозволило б більш повно оцінити її універсальність та перспективи використання в інших регіонах України.

2. У третьому розділі дисертації запропоновано комплекс сучасних цифрових інструментів розвитку сільського туризму, зокрема інтегрований цифровий туристичний простір, GIS-моніторинг та систему «Єдиний квиток» (с.112-116). На думку опонента, наукову цінність роботи ще більше посилило б проведення порівняльного аналізу ефективності запропонованих цифрових інструментів із практиками їх використання в окремих країнах Європейського Союзу, що дозволило б ширше обґрунтувати можливості їх адаптації в Україні.

3. Заслуговує на позитивну оцінку розроблена автором стратегічна матриця смарт-спеціалізації територіальних громад (132-134). Разом із тим доцільним було б більш детально висвітлити механізм її практичного впровадження у систему стратегічного планування територіальних громад, зокрема визначити основні етапи реалізації запропонованих сценаріїв та критерії оцінювання їх результативності.

4. У підрозділі 3.3 (с. 144–159) автором розроблено стратегічні сценарії розвитку сільського туризму та здійснено прогнозування до 2030 року. Науковий інтерес становило б розширення сценарного аналізу шляхом врахування альтернативних варіантів післявоєнного відновлення України, зміни безпекової ситуації та державної політики у сфері підтримки туризму, що дозволило б ще повніше оцінити можливі траєкторії розвитку досліджуваної сфери.

Загальні висновки

Дисертаційна робота Чайковського Олега Валентиновича на тему «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону (на прикладі Хмельницької області)» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, у якій розв'язано важливе науково-прикладне завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій із забезпечення економічної ефективності функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону.

Отримані автором результати характеризуються науковою новизною, належним рівнем теоретичного узагальнення, методичною обґрунтованістю та практичною спрямованістю. Матеріал представлений послідовно та логічно, розкриття проведених досліджень є повним. Робота є завершеною, цілісною та самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею.

З огляду на актуальність та важливість отриманих автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків, вважаємо, що дисертаційна робота відповідає вимогам, згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», вимогам п. 5, 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами), п. 26 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. №261 (зі змінами), а її автор Чайковський Олег Валентинович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного

Наталя ТРУСОВА

Підпис д.е.н., професора Н.В. Трусової засвідчую:
Начальник відділу кадрів
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного

Катерина ГАНЧУК

